

»Övervägande positiva erfarenheter av att framträda i massmedierna«

Jag tror att man som forskare har nytta av att låta sig intervjuas och medverka i medierna. Jag anser också att det måste vara möjligt att studera potentiell nytta av något så alldagligt som rödvin, även då vi parallellt har ett missbruksproblem.

Jag har vid ett par tillfällen tydligt fått erfara hur moderna massmedier ger stora möjligheter att informera om angelägen forskning, men också att det budskap man söker nå ut med kan förvanskas på vägen. Detta kan vara bekymmersamt och grannlaga då universiteten har den sk tredje uppgiften att informera allmänheten om forskning, vid sidan av uppgifterna forskning och undervisning.

Vi lever numera i ett medialt blixtrande snabbt förlöpande tempo samtidigt som mycket av informationen också ligger kvar på Internet kanske för all framtid. Detta gör att man får mycket svårt att skydda sig ifrån att någon selekterar ut valda delar ur ett sammanhang för att stödja ett resonemang som inte alls stämmer med vad man som ursprunglig författare tänkt sig. Man måste alltså tänka på hur de formuleringar man gör kan tolkas ryckta ur sitt sammanhang. Ett särskilt problem uppkommer om man arbetar i en miljö där textutrymmet är begränsat.

Jag har nyligen intervjuats för Aftonbladet vid två tillfällen.

FREDRIK NYSTRÖM
professor i intern-
medicin, Hälsouni-
versitetet, Linköping
fredrik.nystrom@lio.se

len. Jag fick möjlighet att kontrollera den skrivna texten innan den publicerades. Och den tryckta versionen stämde med den som jag korrigerat. Däremot skickade reportern texten till olika andra »experter« med motsatta ståndpunkter jämfört med de som jag givit uttryck för i artikeln. Detta gjorde naturligtvis att mina uppgifter i slutlig form kom att framstå som påtagligt kontroversiella eller till och med, beroende på vilken expert man ansåg hade rätt, som helt felaktiga.

Det kan vara lätt att se de positiva sidorna av att synas i medierna. Själv kan jag inte förneka att det är spännande att bli uppmärksammas av medierna för min forskning, och på det hela taget är mitt intryck att detta underlättar för genomförandet av framtida vetenskapliga försök.

Ovanstående kan ge intryck av att det, så när som för min del offentligt i Aftonbladet bli kallad för »okunnig« (vilket gjorde mig ovanligt upprörd), inte finns större risker med kontakter med massmedier. Jag vill emellertid påpeka att jag tyvärr har andra mindre upplyftande erfarenheter. Jag har fått veta att kollegor sökt dra in mitt

Aftonbladets uppslag
»Kropp & Hälso« från 8 februari 2010.

forskningsstöd då jag enligt uppgift ska ha gått ut i pressen och sagt att »rödvin skyddar mot svininfluensa«.

Jag tog först inte detta på det allvar som det kanske förtjänade, förrän jag fick veta att vår lokaltidning verkligen skrivit en artikel där jag i rubriken påstås ha gjort ett sådant ställningstagande. Jag har aldrig intervjuats för den tidningen på det temat, och den enda förklaring jag kan ge till hur artikeln kommit till är att reportern måste skrivit den utifrån bandade intervjuer jag givit i andra sammanhang.

Jag har tex sagt att resveratrol, som är en ingående

komponent i rödvin och från druvskalet, har antivirala effekter enligt experimentella studier, och att det därmed teoretiskt skulle kunna ha en sådan effekt intaget peroralt. Men det skämtsamma tonfallet går förlorat i texten, och kontexten i vilken detta sades gick totalt förlorad i rubriksättningen. Mitt budskap har förstås aldrig varit att förespråka vindrickande som antiviral behandling eller prevention.

Avseende rubriksättning så kan detta utgöra ett särskilt problem i mediala sammanhang. Den senaste intervjun för Aftonbladet gällde en

Medicinen och medierna

■ Den 8 februari i år intervjuades Fredrik Nyström, professor i invärtesmedicin i Linköping, i Aftonbladet om en studie om vin och hälsoeffekter. Artikeln, med rubriken »Vin nyttigare än motion«, väckte stor uppmärksamhet lokalt på Hälsouniversitetet i Linköping, en uppmärksamhet som fortsatte i form av ett meningsutbyte i Östgöta-Correspondenten <<http://www.corren.se//asikter/debatt/?articleId=5134699>>.

I veckans Läkartidningen diskuterar Fredrik Nyström och barnläkaren Johnny Ludvigsson i varsitt inlägg frågan om medicinen, medierna och läkares ansvar.

red

ännu icke publicerad studie om effekter av rödvin på kardiovaskulära riskfaktorer och leverförfettning <<http://www.aftonbladet.se/kroppshalsa/article6571135.ab>>. Jag fick denna gång se både texten, som korrigerades, och den kritiska kommentar som Sven Wählin på Folkhälsoinstitutet uttalade, innan artikeln gick i tryck, eftersom jag bad om detta.

Det var möjligen dumt att låta mig fotograferas med ett vinglas i handen, eftersom detta sedan kom att illustrera artikeln, men samtidigt ville jag vara öppen med att jag faktiskt har ett visst jäv eftersom jag helt enkelt tycker om rödvin. När jag såg rubriksättningen, »Vin är nyttigare än motion«, tillsammans med fotot av mig själv insåg jag att detta blev klart lyckligt, särskilt som jag naturligtvis aldrig sagt något sådant.

Jag vet emellertid inte hur man ska kunna påverka rubriksättningen i kvällspresen. Det stående svaret från reportern är att man inte får korrekturläsa rubrikerna. Så detta är uppenbarligen en risk man löper när man samverkar med medierna, att rubriktexten inte alls, som i detta fall, stämmer med innehållet i den för övrigt språkligt godkända texten.

Rödvin gav i min ännu opublicerade studie en effekt på LDL-kolesterol som var kraftigare än vad motion brukar ge (deltavärden mellan grupperna på -17 procent). Om det är detta som åsyftas Aftonbladets rubrik vet jag inte, eller så var syftet framför allt att väcka läsarnas intresse, vilket man lyckats med. Artikeln hade fått >210 kommentarer när det skrevs om den på <www.kostdoktor.se>.

Jag vill med bestämdhet ta avstånd från glorifierande av vindrickande. Förvisso har de flesta en balanserad relation till vin som en positiv komponent vid en god middag, men de mycket negativa folkhälsokonsekvenser som

missbruk har på såväl individ, familj som samhälle måste förstås göra att vi är vaksamma på vilken information som sprids.

Sammanfattningsvis tror jag ändå att man som forskare har nytta av att låta sig intervjuas och medverka i medierna. Skrivna texter kan man enligt min erfarenhet få kontrollera, såvitt man får chansen att veta att de skrivs över huvudet. Rubriker kan man enligt min erfarenhet inte påverka, men jag tror samtidigt att de flesta är medvetna om att rubriker i framför allt kvällspresen ofta inte stämmer med artikelns aktuella innehåll.

I dag finns också möjlighet att via medierna nå ut med förtydliganden i de forum som finns kopplade till pressens elektroniska upplagor. Vad gäller artikeln i Aftonbladet deltog jag i en officiell chatt dagen efter publiceringen där jag enkelt kunde ta avstånd från rubriksättningen och påpeka att jag inte hyser den uppfattning som rubriken gav uttryck för.

I olika trådar och bloggar kan man snabbt få ganska hårda rallarsvingar av personer med annan uppfattning än den man själv har, och språkbruket kan vara ganska rått. Men har man ett sinne som gör att man kan leva med detta så överväger nog ändå de positiva sidorna med att fullgöra universitetens tredje uppgift i dessa moderna tider.

Jag har numera många studenter som tidigt i utbildningen vill göra egna forskningsprojekt, och dessa studenter är på ett helt annat sätt än tidigare generationer vana vid att inte bara läsa artiklar i tidningarnas tryckta upplagor utan också studera kopplade chatter och bloggar där man kan få utrymme att utveckla sina tankar ytterligare. Jag upplever klart att inom de områden där jag verkar som forskare så har det snarast blivit allt lättare att rekrytera forskarintressera-

Nyheten om att vin kan sänka kolesterol presenterades på Hälsouniversitetets egen webbplats, fick snabbt genomslag i massmedierna, och startade ett meningsutbyte i Östgöta-Korrespondenten.

de studenter och kollegor som kommit att intressera sig för kliniska frågeställningar, och jag tror att detta till viss del kan ha berott på medial uppmärksamhet för dessa frågeställningar.

Det är uppenbart att många kan se det som utmanande med studier som rör kost och till och med dryckesvanor. Men det är min bestämda uppfattning att forskningen måste vara så pass fri att man tillåter forskningsprojekt inom dessa för allmänheten dagligen så viktiga frågor.

Det är också viktigt att vi under läkarutbildningen är tydliga med hur mycket sämre vårt vetenskapliga underlag är för att ge livsstiletsråd än det är när det gäller medicinska och kirurgiska åtgärder. Vi saknar i dag randomiserade prospektiva studier med hårda effektmått inom de flesta livsstiletsråden. Det är en stor uppgift att söka resurser inom samhället så att dessa kunskapsluckor kan stängas till och så att vi kan ge livsstiletsråd på en fastare vetenskaplig grund än vad epidemiologiska studier kan ge upphov till.

Det måste även rimligtvis vara möjligt att studera potentiell nytta av något så alldagligt som rödvin, även då vi parallellt har ett missbruksproblem. Samma fenomen gäller andra livsstiletsråd såsom dem om att öka fysisk aktivitet. Sportrelaterade skador tar stora resurser i anspråk på våra akutmottagningar. Samtidigt som vikt-nedgång rekommenderas av många har vi problem med anorexi hos unga personer.

Det är inte lätt att göra bra studier av betydelsen av kost och livsstiletsfaktorer. Men även dessa känsliga och ibland kontroversiella ämnen behöver belysas vetenskapligt för att vi på sikt verkligen ska kunna uttala oss som läkare om den eventuella nytta vi gör med livsstiletsråd och sätta detta i relation till potentiella biverkningar.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga ytterligare jäv deklarerade än vad som nämns i texten.*

LÄS MER På nästa sida skriver professor Johnny Ludvigsson.

»Läkare som uttalar sig offentligt får betänka sitt ansvar«

 Vad kan sägas om rökning?

Det läkare och forskare säger väger tungt och uppfattas av många som rättesnöre. Läkare och forskare som uttalar sig offentligt får därför betänka sitt ansvar.

Att synas i massmedierna har inte någon hög status bland kollegor. Råkar man forska inom ett område som intresserar allmänheten, t ex om en mycket vanlig och allvarlig sjukdom, finns risk att man syns alltför ofta. Å andra sidan har allmänheten rätt att veta vad som sker inom forskningen, och det är därför rimligt att man ställer upp för intervjuer, och universitet och anslagsgivare kräver att vi fullgör den tredje uppgiften.

Rör det sig om resultat av stor tyngd som publicerats i goda vetenskapliga tidskrifter så bör man förklara resultaten. Även om man har rätt att vara optimistisk finns oftast skäl att framhålla osäkerheten, att detta inte är den slutliga sanningen. Gäller intervjun pågående studier, utan att resultat ännu publicerats i vetenskapliga tidskrifter, så får man uttala sig extra försiktigt. Det gäller att vara tydlig, ibland kanske övertydlig, om man intervjuas av en journalist utan medicinsk specialkompetens.

Journalister brukar acceptera att man läser deras manus innan det trycks, och oftast kan man korrigera, även om misstag kan ske och budskapet bli felaktigt eller vinklat på ett sätt som man inte avsett. Men i huvudsak får vi

som läkare och forskare ta ansvar för de konsekvenser våra framträdanden i massmedier kan få.

Att tolka forskning är svårt, och att skriva populärvetenskapligt kan vara extra svårt. Det är mycket begärt att journalister ska klara detta bra, när ofta inte ens vi läkare eller forskare gör det.

Resultat av de mest perfekta djurexperiment är ändå bara resultat på djur som kanske inte alls stämmer på människa. Epidemiologiska studier kan visa spännande samband, men utan att bevisa orsakssamband. Många läkare har själva ett smalspårigt vetenskapligt synsätt, skollade i en tradition att inget är sant förutom det som »bevisats« i randomiserade, dubbelblinda, placebokontrollerade studier. Tyvärr har naturligtvis även denna metodik många svagheter, då t ex val av studiepopulation, studiens längd, val av effektmått (som kanske inte är bestämda från början) kan leda till resultat som gäller bara just under de villkor studien gjordes.

Det mesta inom sjukvården baserar sig mer på erfarenhet och på många olika studier av blandat bevisvärde. Exempelvis finns nog få kirurgiska ingrepp som studerats just genom dubbelblinda eller ens enkelblinda placebo/shamkontrollerade randomiserade studier, men likväl litar vi på att åtskilliga av dessa kirurgiska ingrepp är bra.

Att studera livsstilens roll för sjukdomar är särskilt svårt. Livsstil är säkert bidragande

orsak till stor del av alla sjukdomar, inte minst t ex fetma, diabetes, cancer, olyckor, psykiatriska problem etc. Det är naturligtvis viktigt att studera effekten av olika miljöfaktorer eller variation i livsstil, men man måste vara medveten om svårigheterna, och oftast vara mycket försiktig i slutsatserna. Många livsstilsfaktorer har effekt först efter årtionden, kanske viss effekt i vissa åldrar och miljöer, men inte i andra.

Baserat huvudsakligen på epidemiologiska studier har man således kunnat fastslå att rökning bidrar till uppkomsten av lungcancer. Den forskare som nu skulle göra en randomiserad studie på friska ungdomar där en grupp fick röka 10 cigaretter dagligen under tre månader och en annan inte röka alls, och sedan efter studien påstå sig ha funnit att rökning inte ger lungcancer, skulle nog med rätta anses mer än lovligt naiv och ovetenskaplig.

Låt oss anta att rökningen i denna studie (randomiserad men i övrigt förmodligen både öppen och mycket okontrollerad, då försökspersonerna inte var inlåsta på en forskningsavdelning utan en mängd faktorer i deras beteende, matvanor, aktivitet etc kan ha påverkats) faktiskt medförde en viss psykisk tillfredsställelse i klass med känslan efter ett motionspass. Om en forskare då i en kvällstidningsintervju påstod att rökning dels är ofarligt, dels nog är lika bra som motion, finge forskaren anses omdömeslös. Vore vederbörande överläkare och professor, med särskilt stor tilltro i befolkningen, måste han/hon ta särskilt ansvar!

Om nu någon forskare skulle ha speciell dragning till att ifrågasätta gällande

paradigm genom att t ex studera effekten av sötsaker, fet mat, övergödning, rödvin, eller dylikt så finns goda skäl att fundera igenom i vad mån det går att förkasta påvisade samband i allmän befolkning och olika befolkningsgrupper och åldrar, genom att studera ett antal friska studenter någon månad, vilkas beteende man i övrigt inte har någon kontroll över.

Särskilt försiktig måste man vara om man ska föra ut resultat i massmedier, som riskerar att leda till budskap som verkar uppmuntra till ökad konsumtion av alkohol. Vi vet att regelbunden alkoholkonsumtion leder till stort lidande både socialt och medicinskt, inte bara för den som dricker utan i hög grad också för omgivningen. Att indirekt propagandera för alkoholkonsumtion genom att påtala en viss begränsad positiv effekt hos en viss selekterad grupp indikerar, utan att samtidigt alls beröra de oerhört negativa effekterna av alkohol är hälsovådligt och ogenomtänkt.

Trots all negativ uppmärksamhet som rör misstag, brister och direkta fel begångna inom sjukvården placeras ofta läkare mycket högt på listan när människor anger förtroende för olika yrkesgrupper. Det läkare säger väger tungt och uppfattas av många som rättesnöre. Och även om många människor lärt sig att ta forskningsresultat med en nypa salt, inte minst på grund av alla alarm som slås upp stort och vanligen glöms lika fort, så har även forskare hög status. När läkare och forskare därför uttalar sig offentligt, inte minst i medierna, får man betänka sitt ansvar.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

JOHNNY LUDVIGSSON
professor, barnläkare,
Hälsouniversitetet,
Linköping
johnny.ludvigsson@lio.se